

Податоци за органот кој го изработува планскиот документ	
Назив на планскиот документ	НАЦИОНАЛЕН ПЛАН ЗА ЕНЕРГИЈА И КЛИМА НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
Орган надлежен за изработка на планскиот документ	Министерство за економија
Орган надлежен за донесување на планскиот документ	Влада на Република Северна Македонија
Податоци за изработувачот на планскиот документ	
Име на лицето овластено за подготвување на планскиот документ	- Валентина Старделова - Властимир Трајковски
Назив на работното место	- Раководител на сектор енергетика - Советник за течни и цврсти горива
Контакт податоци за лицето	- valentina.stardelova@economy.gov.mk 02/ 3093-446 - vlastimir.trajkovski@economy.gov.mk 02/ 3093 - 517

Основни податоци за планскиот документ			
Од што произлегува донесувањето на планскиот документ? (пр. законска обврска или друга одредба)			
Исполнување на обврските кон Европската енергетска заедница согласно препораката на Министерскиот совет на Енергетската заедница (2018/1/MC-EnC)			
Дали се донесува нов плански документ или се вршат измени на постојниот?			
Нов плански документ			
Доколку се врши измена на постоечки плански документ наведете го називот на стариот плански документ и причините за негово изменување?			
/			
Дали планскиот документ опфаќа област определена со член 65 став 2 од Законот за животна средина? Доколку одговорот е ДА наведете ја областа			
Енергетика			
Дали планскиот документ е определен со уредбата за стратегиите, плановите и програмите, вклучувајќи ги и промените на тие стратегии, планови и програми, за кои задолжително се спроведува постапка за оцена на нивното влијание врз животната средина и врз животот и здравјето на луѓето. Доколку е определен наведете ја точката и алинејата под која е определен. (пр. член 3, точка 1, алинеја 5)			
Да ☒ Не ☐	Член: 3	Точка: 4	Алинеја: 1,2,3,4,5,6,7
Дали со планскиот документ се планира реализирање на проект што е предвиден со Уредбата за определување на проектите и критериумите врз основа на кои се утврдува потребата за спроведување на постапка за оцена на влијанието врз животната средина. Доколку одговорот е позитивен наведете за каков проект станува збор			
Да,			

Дали планскиот документ опфаќа користење на мала област од локално значење како што е определено со член 65 став 3 од Законот за животна средина. Доколку одговорот е ДА, наведете ја површината на областа и нејзиното значење	
Не	
Да се наведе целта на донесување на планскиот документ и да се опише клучната одлука која ќе се донесе	
Националниот план за енергија и клима (НПЕК) ги одредува националните придонеси на земјата согласно енергетско - климатските цели на Европската Унија и целите на Енергетската унија, во период од десет години.	
Предмет на планскиот документ. (пр. транспорт, планирање на просторот и сл.)	
Енергија и клима. НПЕК ги опишува предвидените енергетско-климатски мерки и политики што треба да се спроведат во текот на десетгодишниот период за да се постигнат предложените национални цели	
Периодот за донесување на планскиот документ	
10 години	
Предвидено ревидирање на планскиот документ. Доколку е предвидено ревидирање, на колку години?	
/	
Простор или област опфатени со планскиот документ. (пр. географска област, добро е да се прикачи мапа	
Територијата на Република Северна Македонија	
Целите и/или предлог целите што треба да се постигнат со реализирањето на планскиот документ и дали истите се содржани во акт или документ	
Да ☒ Не ☐	
Дали е приложена копија од целите	
Да ☒ Не ☐	
Резиме на влијанијата врз животната средина (Да се определи дали имплементацијата на планскиот документ ќе предизвика значително влијание врз животната средина, потребно е да ги пополните прашањата кои следат подолу како водич за определување на значителното влијание на ефектите врз животната средина, а кои се во согласност со Уредбата за критериумите врз основа на кои се донесуваат одлуките дали определени плански документи би можеле да имаат значително влијание врз животната средина и здравјето на луѓето.)	
Потенцијалните влијанија врз животната средина од планскиот документ. Имајќи во предвид дека во постојната состојба Енергетскиот сектор има најголемо влијание врз животната средина (со оглед на тоа дека најголемо учество во примарната енергија е од фосилните горива), со реализацијата на планскиот документ се очекува намалување на емисиите на стакленички гасови и емисијата на загадувачки супстанции во воздухот (пример: околу 70% од предложените мерки и политики предложени во НПЕК, ги намалуваат емисиите на стакленички гасови со негативни специфични трошоци). Исто така, со реализација на планскиот документ се очекува намалување на влијанието врз останатите медиуми и области на животната средина (почва, подземна и површинска вода, создавање отпад, биодиверзитет, човеково здравје).	
Веројатноста, времетраењето, фреквентноста и повратноста на влјанијата;	Веројатноста на настанување на влијанијата врз животната средина е извесна, времетраењето на вијанијата е соодветно на динамиката на имплементација на планскиот документ, додека фреквентноста и повратноста на влјанијата ќе зависат од интеракцијата на предложените политики и мерки со петте димензии: Декарбонизација (вклучително и распоредување на обновлива енергија), Енергетска ефикасност, Енергетска сигурност, Внатрешен пазар на енергија, Истражување, иновации и конкурентност.

Кумулативната природа на влијанијата врз животната средина и животот и здравјето на луѓето	Позитивни кумулативни ефекти може да се јават со подобрување на квалитетот на амбиентниот воздух и намалувањето на емисиите на CO ₂ во случаите на отсуство на изградба на нови рудници за јаглен, користењето на природниот гас како замена на јагленот, интензивно користење на ОИЕ за производство на електрична и топлинска енергија и во транспортот и гасификација на населбите. Исто така во случај на отсуство на изградба на нови рудници за јаглен кумулативно ќе се намали влијанието врз подземните и површинските води и намалување на загадувањето на почвата. Согласно тоа ќе дојде до смалување на емисиите на загадувачки материји во животната средина, а со тоа и до кумулативно позитивно влијание врз човековото здравје. Реализацијата на Планот ќе доведе до позитивно кумулативно влијание кај елементите на социо-економскиот развој (економски раст, подигнување на животниот стандард, вработување итн.)
Прекугранична природа на влијанијата;	Се очекуваат прекугранични влијанија особено како резултат на развојот на прекугранична инфраструктура за природен гас со цел диверзификација на правците за снабдување и зголемување на конкурентноста на пазарот, како и прекуграничните интерконекции на електрична енергија заради заеднички пристап на пазарите на електрична енергија, енергетска ефикасност и обновлив развој. Негативни влијанија ќе бидат изразени во фазата на реализација (изградба) на овие интерконекции.
Ризиците по животот и здравјето на луѓето и животната средина (пр. како резултат на несреќи);	При имплементација на планскиот документ можни се ризици по животот и здравјето на луѓето и животната средина. Ваквите состојби се изразени во фазите на изградба и во оперативната фаза на системите за производство на електрична (хидроелектрани) и топлинска енергија (топлани), системите за транспорт и дистрибуција на ел.енергија, природен гас (далеководи, гасоводи), и во сите оние мерки кои се однесуваат на управувањето со енергијата во производните индустрии.
Опсег и просторниот обем на влијанијата (географска област и големината на популацијата која ќе биде засегната).	Планскиот документ има национално значење и истиот ќе се имплементира на целата територија на Република Северна Македонија
Потенцијалните економски и социјални влијанија кои би ги предизвикал планскиот документ како што се:	
Во поглед на димензијата енергетска ефикасност, Северна Македонија ќе ги зголеми заштедите во потрошувачката на примарна и финална енергија. Проекцијата со сегашните политики покажува дека потрошувачката на примарна енергија ќе се зголеми за 38% и потрошувачката на финална енергија ќе се зголеми за 55%, како резултат на континуиран економски раст. Со реализација на планскиот документ ќе се постигнат значајни социјални придобивки кое ќе се огледа преку задржување на постоечките работни места и отворање на нови работни места кое ќе се реализира со зголемување на инвестиционите вложувања, особено во енергетиката и индустријата. (пример: со имплементација на мерките од сценариото WAM, - сценарио со дополнителни мерки, во 2035 година може да се создадат 10.000 зелени работни места, додека во сценариото WEM - Сценарио со постојни мерки), во 2030 година може да се создадат максимум 5.200 работни места. Дел од политиките и мерките предвидени во Планот, се насочени кон искоренување на енергетската сиромаштија и ќе придонесат за заштита на потрошувачите, особено ранливите и енергетски сиромашните потрошувачи.	

Вредноста и ранливоста на областа која ќе биде засегната со донесување на планскиот документ: Планскиот документ се однесува на целата држава и на целата територија на Република Северна Македонија. Вредноста и ранливоста на поедини делови од територијата, односно поедини области кои ќе бидат засегнати со донесување на планскиот документ, ќе се разгледуваат во зависност од активноста (политика и / или мерка) која ќе се презема во рамките на соодветната област.	
Посебни природни карактеристики или културно наследство	Со оглед на тоа дека планскиот документ се однесува на целата територија на Државата, доколку при негова реализација во планираниот период од десет години бидат опфатени области со посебни природни карактеристики или културно наследство, ќе бидат применети сите пропишани законски мерки заради нивна заштита.
Надминувањата на стандардите за квалитет на животната средина или граничните вредности	Сите политики и мерки кои се предложени во НПЕК се усогласени со голем број на законски и подзаконски акти од областа на животната средина, така што во Планот не се предвидуваат активности, односно политики и мерки кои би довеле до надминувањата на стандардите за квалитет на животната средина или граничните вредности.
Интензивна употреба на земјиштето	Политиките и мерките кои се дадени во НПЕК во најразлични форми ги анализираат деловите од планот кој се однесуваат на интензивна употреба на земјиштето.
Влијанијата врз областите или пејсажите кои имаат признати статус на национални или меѓународни заштитени подрачја.	Планскиот документ се однесува на целата територија на Државата. Доколку при негова реализација во планираниот период бидат опфатени области или пејсажите кои имаат признати статус на национални или меѓународни заштитени подрачја, ќе бидат применети сите пропишани законски мерки заради заштита на тие области или пејсажи.
Објаснете го степенот до кој планскиот документ поставува рамка за спроведување на проекти и други активности, во однос на локацијата, природата, големината и условите за работа или според одредувањето на ресурсите: Во овој план се предложени 63 специфични политики и мерки за постигнување на поставените цели (целите се дадени во Прилог) за секоја од петте димензии. Имплементацијата на планскиот документ претставува реализација на предложените политики и мерки при што ќе има потреба од изградба на објекти за производство, пренос, дистрибуција, кориатење на енергија итн. Заради тоа ќе има потреба од спроведување на проекти и други активности, во однос на локацијата, природата, големината и условите за работа или според одредувањето на ресурсите. Спроведување на проектите и другите активности најверојатно ќе побаруваат спроведување на постапка за СОЖС и за ОВЖС, изработка на Елаборати за заштита на животната средина.	
Објаснете ја околината во близина на проектот односно активноста која се планира да се спроведе со планскиот документ од аспект на можни влијанија врз животната средина. (пр. планот предвидува изградба на резиденцијални објекти во близина на индустриска зона, објаснете дали индустриската зона ќе има влијание врз животната средина на планираните резиденцијални проекти): Планскиот документ се однесува на целата држава и на целата територија на Република Северна Македонија.	
Објаснете ја важноста на планскиот документ за вклучување на аспектот на заштита на животната средина особено во поглед на промовирањето на одржливиот развој: (Да се наведе дали обемот на планскиот документ придонесува кон одржливоста и намалување на еколошките проблеми. Пр. еден инфраструктурен план може да има поголеми влијанија врз животната средина отколку некој образовен план на наставните планови). НПЕК е одреден од страна на Регулативата (ЕУ) 2018/1999 на владеење на Енергетската унија и климатски акција (на кратко, Регулативата за управување). Регулатива за управување е дел од пакетот „Чиста енергија за сите Европејци“. Националниот план за енергија и клима за периодот 2021–2030 година ќе и овозможи на државата на интегриран начин да ги планира своите политики, цели и мерки поврзани со клима и енергија во согласност со препораката 2018/1/МС-ЕнС од Советот на Енергетската заедница.	

Кои еколошки проблеми се релевантни за планскиот документ. Опишете зошто истите се релевантни и опишете ја нивната природа и сериозност.

(Објаснете ги проблемите кои спроведувањето на планскиот документ може да ги предизвика или да доведе до нивно зголемување, проблемите кои може да го забават неговото спроведување, како и проблеми кои спроведувањето на планскиот документ може да ги реши или намали.)

За планскиот документ релевантни се еколошки проблеми од областа на енергијата и климата. Овие проблеми се релевантни затоа што Енергетскиот сектор има најголемо влијание врз животната средина кое доведува до настанување на климатски промени на локално и глобално ниво.

Објаснете како планскиот документ кој е предмет на разгледување е поврзан со друг/и плански документ/и во хиерархијата на планирање. Наведете го називот на тој/тие плански документ/и и наведете ги клучните влијанија на тие плански документи врз животната средина. Определете ги разликите во клучните одлуки што се носат со предметниот плански документ и другите плански документи кои биле или ќе бидат предмет на оцена.

Основа за подготовка на НПЕК претставува Стратегијата за развој на Енергетиката во Република Македонија до 2040 година. Покрај оваа стратегија, НПЕК е поврзан со следниве плански документи:

- Стратегија за развој на Енергетиката во Република Северна Македонија до 2040 година
- Стратегија за искористување на обновливите извори на енергија во Р.С.М до 2020 година
- Стратегија за адаптација на здравствениот сектор кон климатските промени во РСМ и Акциониот план
- Стратегија за енергетска ефикасност на Р. Македонија
- Акционен план за обновлива енергија на РМ до 2025 и визија до 2030 година
- Трет акционен план за енергетска ефикасност на Р.Македонија
- Стратегијата за образование за 2018-2025 година и Акциониот план
- Регионалната програма на енергетска ефикасност (REEP) за Западен Балкан:
- Договор од Париз кон Рамковната Конвенција на ОН за климатски промени,
- Планирани Национално утврдени придонеси (Nationally Determined Contributions, (NDC) - Национални придонеси кон ублажувањето на климатските промени
- Трет Национален Извештај кон Рамковната Конвенција на ОН за климатски промени /
- Трет национален план за климатски промени
- Национална стратегија за одржлив развој на РМ 2009 – 2030
- Стратегија за животна средина и климатски промени 2014 - 2020
- Ревидиран консолидиран национален план за намалување на емисиите (НПНЕ) на сулфур диоксид (so₂), азотни оксиди (nox) и прашина од постојните големи согорувачки инсталации во Република Македонија
- Национална стратегија за заштита на природата (2017 – 2027)
- Национална стратегија за биолошка разновидност со акционен план (2020-2050)
- Национална стратегија за води (2012 – 2042)
- Стратегија за управување со отпад на Република Македонија (2008 – 2020 год.)
- Програма на економски реформи 2018 – 2020
- Национална стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во Р. Македонија (2010 – 2020)
- Национална стратегија за земјоделство и рурален развој за период 2014 - 2020 година
- Фискална стратегија на Р. Македонија за 2019-2021
- Национална транспортна стратегија 2018-2030
- Националната стратегија за сајбер безбедност
- Акциски План Сајбер безбедност МК
- Стратегија за реконструкција/ревитализација на преносната мрежа
- Индустриската стратегија на РМ 2018 – 2027

Во планскиот документ НПЕК подетално ќе бидат објаснети клучните влијанија на овие плански документи врз животната средина.

Доколку потенцијалните влијанија на клучните одлуки во планскиот документ веќе биле предмет на оцена или веќе биле разгледани во други плански документи во некоја поранешна фаза, резимирајте ги главните заклучоци на таа оцена и како тие заклучоци се користени во процесот на одлучување. Опишете дали претходно спроведената оцена е направена согласно најновите сознанија за влијанијата врз животната средина со цел да може истата да се користи во процесот на усвојување на постоечкиот плански документ.

За планскиот документ Стратегија за развој на Енергетиката во Република Македонија до 2040 година, кој претставува основа за подготовка на НПЕК направена е Стратегиска оцена: Во неа се наведува дека:

Стратегијата претставува рамка за одржлив развој на енергетиката во Република Северна Македонија и ќе придонесе за значително подобрување на квалитетот на животната средина.

Анализата на целите поставени во Стратегијата за развој на енергетиката на Република Северна Македонија до 2040 година не препознава неусогласености со националните стратешки документи поврзани со животната средина.

Неспроведувањето на Стратегијата ќе предизвика продолжен тренд на загадување на воздухот од употреба на фосилни горива; пораст на емисии на стакленички гасови; нереализирање на проекти за модернизација и ревитализација на инсталациите кои се извор на стакленички гасови; во употреба ќе останат само постоечките руднички капацитети кои не се целосно усогласени со барањата на ИСКЗ регулативата; отсуство на активности за производство на енергија од обновливи извори и природен гас; продолжување на оптеретувањето на животната средина во сите медиуми и области; негативно ќе се одрази врз здравјето на населението; производството на енергија и топлина ќе остане на сегашно ниво; зголемена зависноста на земјата од увоз на струја и зголемена цена на струјата заради неможност од задоволување на идните потреби од домашен јаглен; отсуство на економски придобивки за населението (продолжен тренд на невработеност, сиромаштија, миграција, намален наталитет и др.)

Имплементацијата на Стратегијата покрај тоа што ќе овозможи сигурност и стабилност во снабдувањето со потребната енергија, во голема мера ќе обезбеди подобрување на социоекономската состојба на граѓаните и ќе доведе до подобрување на нивното здравје.

Врз основа на оцената на влијанијата, може да се заклучи дека имплементацијата на Стратегијата ќе предизвика:

- значаен број на позитивни влијанија на животната средина особено во: подобрување на квалитетот на воздухот (намалување на емисијата на стакленички гасови), водите и почвата,
- негативни влијанија се можни во секторот производство на електрична енергија од фосилни горива во термоелектраните и ОИЕ во делот за биодиверзитет,
- негативни влијанија во секторот јаглен, при достигнувањето на повеќе специфични цели на животната средина (заштита на пределот, биодиверзитетот, земјоделски и шумско земјиште, ерозија на почва, површински и подземни води, квалитет на воздух и отпадот),
- со примена на соодветни мерки, влијанијата ќе се ублажат и минимизираат.

Стратегијата за развој на енергетиката на Република Северна Македонија до 2040 година обезбедува добра основа за постигнување на одржливост на животната средина особено со зеленото сценарио.

При изработката на Програмата за спроведување на Стратегијата за развој на енергетиката на Република Северна Македонија до 2040 година се препорачува при изборот на конкретни проекти да се изостават националните заштитени подрачја, како и подрачјата предложени за заштита (национална мрежа на заштитени подрачја, Емералд, Натура 2000).

Се препорачува имплементацијата на Стратегијата да се одвива истовремено со имплементација на мерките и мониторинг планот предложени во овој Извештај за стратегиска оцена на животната средина.

Доколку потенцијалните влијанија од клучната одлука во овој плански документ ќе биде оценета во некоја подоцнежна фаза на планирање на пониско ниво, наведете како ќе обезбедите влијанијата што се утврдени во оваа фаза на донесување на планскиот документ да се земат во предвид при носењето на одлуката во подоцнежната фаза (пр. се спроведува стратегиска оцена на урбанистички план во кој се предвидува изграба на објект кој подлежи на постапка на оцена на влијанието врз животната средина).

За идните проекти и активности кои ќе треба да се реализираат како резултат на имплементацијата на овој плански документ, во подоцнежна фаза на планирање на пониско ниво, ќе се прави поединечна анализа за секој од овие проекти во смисла на дефинирање на одлуката дали ќе биде потребно да се изработува СОЖС / ОВЖС/ Елаборат за заштита на животната средина. Согласно Законот за животна средина, при реализација на овие поединечни проекти и активности, потребно е да се земат во предвид влијанијата што се утврдени во оваа фаза на донесување на планскиот документ. Соодветно на тоа, заклучоците од оваа СОЖС и предложените мерки и препорики треба да претставуваат обврзувачки насоки за следните планирања и документи.

ИЗЈАВА	Изјавуваме дека податоците дадени во овој формулар се точни, вистинити и комплетни.
Функција, име и презиме и потпис на лицето кој го носи планскиот документ во име на органот	Kreshnik Bekteshi Министер
Датум	М.П.
Место Скопје	

ПРИЛОГ: Клучни цели

	Клучни цели (2030)
Декарбонизација (емисии и намалување на емисии на стакленички гасови)	82% намалување на GHG нето емисии споредено со нивото од 1990г.
	66% намалување на емисиите во енергетскиот сектор (главно со затворање на ТЕЦ Осломеј на јаглен во 2021 година и ТЕЦ Битола по 2027година)
	45% зголемување на емисии во секторот индустриски процеси и користење на продукти (ИПКП)
	29% намалување на емисии во секторот земјоделие
	95% намалување на емисии со зголемување на шумскиот фонд во ШДУЗ
	21% намалување на емисии во секторот отпад
Декарбонизација (Обновлива енергија)	38% удел во нето финалната потрошувачка на енергија
	66% удел во бруто производството на електрична енергија
	45% удел во бруто финалната потрошувачка на енергија за греење и ладење
	10% во финалната потрошувачка на енергија во транспортот
Енергетска ефикасност	20.8% заштеди во потрошувачката на финална енергија споредено со BAU сценариото
	34.5% заштеди потрошувачката на примарна енергија споредено со BAU сценариото
	Воспоставување на платформа за следење и верификација до 2021 година
	Развој на Стратегија за реконструкција на згради
Енергетска сигурност	19% заштеди во финална потрошувачка на енергија во секторот транспорт во споредба со BAU
	59% Увозна енергетска зависност, главно преку:
	• Исполнување на целите за ОИЕ и ЕЕ
	• Континуирано создавање на поповолна инвестициска клима за ОИЕ
	• Континуирано одржување и подобрување на преносните и дистрибутивните мрежи
	• Зголемување на бројот на потрошувачи-производители
	• Создавање на систем на гаранции за потекло кој ќе ја зголеми вредноста на проектите за ОИЕ

	Зголемување на диверзификацијата на изворите на енергија и снабдување од трети земји преку: • Исполнување на целите за ОИЕ • Изградба на дополнителни интерконективни мрежи со Грција, Косово* и Србија Зголемување на флексибилноста на националниот енергетски систем преку: • Имплементација на пазар на балансна енергија • Изградба на хидроелектрични центри (вклучувајќи реверзибилни) или електрани на гас (вклучувајќи ТЕ-ТО) • Изградба на електроцентрали на биомаса и биогаз • Имплементација на одржливи опции за одговор на побарувачката, вклучувајќи „возила на мрежа“, „претворање на електричната енергија од ОИЕ во топлинска“ и „складирање во батерии“
Внатрешен пазар на енергија	Одржување на високо ниво на интерконективност; Одржување и надградување на енергетската преносна структура преку: • Завршување на веќе започнатиот проект за електрична интерконекција Битола-Елбасан до 2023г. • Имплементација на проекти за изградба на мрежа за природен гас со Грција, Косово* и Србија • Зголемување на пристапот до преносната мрежа за природен гас, особено за индустриските потрошувачи Зголемување на пазарната интеграција преку: • Поскоро воспоставување на пазар ден однапред • Спојување со IBEX (Бугарскиот пазар ден однапред) и учество во иницијативата за воспоставување на регионален пазар на електрична енергија • Зголемување на нивото на одговор на побарувачка • Зголемување на бројот на потрошувачи кои можат да обезбедат балансни услуги и агрегатори • Зголемување на капацитетот на складирање на енергија Намалување на нивото на енергетска сиромаштија преку: • Обезбедување на имплементација на одредбите за заштита на потрошувачи (ранливи потрошувачи) од снабдувачите • Поттикнување на инсталациите на соларни термални колектори за топла вода, особено кај ранливите потрошувачи • Изработка на годишни програми за ранливи потрошувачи со соодветно зголемување на интензитетот на мерките, врз основа на годишните потреби • Воведување на „енергетската сиромаштија“ како поим во соодветните закони
Истражување, развој и конкурентност	Зголемување на финансирањето за истражување и иновации, промовирање на технологиите за чиста енергија и подобрување на конкурентноста преку: • Пренасочување на повеќе национални финансиски средства во науката • Активности за истражување и иновации (R&I) поврзани со енергијата и климата • Зголемување на пристапот до програмите за финансирање на ЕУ за истражување и иновации (како Хоризонт Европа, наследник на Хоризонт 2020) и други меѓународни донатори • Прилагодување на наставните програми за да можат да одговорат на трендовите на енергетската транзиција во сите образовни нивоа • Промовирање на технологии на ОИЕ и ЕЕ во секторот за енергетска трансформација и во индустрискиот сектор, паралелно со електрификација на секторите за греење и ладење и во транспортот • Развој и усвојување на Стратегија за паметна специјализација • Охрабрување и поддршка на малите и средни претпријатија да го диверзифицираат своето портфолио на услуги и производи во ОИЕ и ЕЕ преку обезбедување на соодветни финансиски и технички механизми